

Szabó Zsolt

Jün-men szezámogós pogácsája

Egy szerzetes megkérdezte Jün-mentől:

-Mi az a tanítás, ami túlmutat Buddhán és a pátriárkákon is?

-Egy szezámogós pogácsa- felelt Jün-men.¹

A chan/zen buddhizmus a buddhista vallási irányzatokon belül különleges helyet foglal el. Jellemző rá a szent és a profán tér egybemosása, a társadalmi szokások áthágása, és a meghökkentő, szokatlan viselkedés, melynek célja a tanítvány megvilágosodásának előmozdítása. A chan buddhizmus jellemző műfaja a *kóan*. A *kóanok* rövid paradox történetek, melyet a mester ad fel a tanítványának. A *kóan* célja az, hogy a tanítvány magába szálljon, és szellemi utakat bejárva közelebb kerüljön a megvilágosodáshoz. Sokszor egy kóant nem lehet megérteni racionális gondolkodással, hanem egyfajta intuitív módon kell annak értelmét megfejteni. A megértésben gyakran szerepet játszik a megfelelő idő és környezet: azaz egy adott élethelyzetben, mintegy öntudatlanul, villámcsapás szerűen ugrik be a kóan, s annak valódi értelme. Az ilyen hirtelen rádöbbenések jutathatják el a tanítványt a megvilágosodáshoz.

Fontos tudni, hogy a chan buddhizmusban kiemelkedő szerepe van a mester-tanítvány viszonyoknak: a mester közvetlenül adja át a tanítványnak a tanítást. Emiatt a chanban mindig is nagyon fontos volt az iskola folytonosságának hangsúlyozása. A *Jingde korszakban készült lámpás átadása* c. mű² felsorolja a hét korábbi buddhát, a huszonnyolc indiai pátriárkát, a hat kínai pátriárkát valamint más chan mestereket. A mű megírásával a szerzőnek az volt a célja, hogy bizonyítsa a tan folytonosságát, annak változatlanosságát, és tisztaságát.

Jelen írásban, ennek a hagyományozódási láncnak a hangsúlyozása azért fontos, hogy megértsük, hogy a *kóanban* szereplő kérdező mire is kíváncsi: egy olyan tan felől érdeklődik, ami magasabb rendűbb mint a Tathágata tanítása, ami túlmutat a pátriárkák által kifejtett tanokon (mivel a tanítás elvben ugyanaz, ezért a Tathágata és a pátriárkát tanítása alatt ugyanazt kell érteni. A kérdező a kérdés ilyen jellegű megfogalmazásával, pusztán csak annak a magasabb rendűbb tannak a hatalmasságát akarja hangsúlyozni.).

Jün- men válasza a kérdésre megdöbbentő: egy szezámogós pogácsa az, ami túlmutat a Buddha és az összes pátriárka tanításán. Vagyis a legközönségesebb étel, olyan ennivaló, ami bármelyik kereskedőnél megtalálható³. (Figyeljük meg a *kóanban* feszülő ellentétet, a szent és a profán összeütközését: a kérdező egy olyan kérdést tesz fel, ami a lehető legszembre vonatkozik, Jün-men pedig az elképzelhető legprofánabb választ adja rá). Magyarázhatnánk ezt többféleképpen is. Egyrészt értelmezhetnénk úgy, hogy Jün-men direkt értelmetlenül válaszol, mivel magát a kérdést is értelmetlennek találja; másrészt

¹ *Kapujanincs átjáró*, Budapest, Helikon Kiadó, 1987, 119.o.

² Hamar Imre: *A kínai buddhizmus története*, Budapest, ELTE Kelet-ázsiai Tanszék, 2004, 143.o.

³ *Kapujanincs átjáró*, Budapest, Helikon Kiadó, 1987, 209.o.

interpretálhatnánk úgy is, mint annak kifejezését, hogy valójában nincs szent és profán, hanem egyik a másikkal összemosható, azonosítható, mivel lényegileg azonosak, azaz üresek (*dharmá súnjátá*).

Bármennyire is rokonszenvesek a fenti magyarázatok- véleményem szerint- Jün-men *kóanja* rafináltabb annál, mint hogy ezekkel a válaszokkal megnyugtató módon lezárhassuk az elemzést.

Tételezzük fel egy pillanatra, hogy Jün-men – ha nem is szokványos módon-, de kielégítően válaszolt a kérdésre! Ahhoz, hogy a megoldáshoz közelebb juthassunk, vegyük szemügyre, hogy milyen tulajdonságokkal is rendelkezik egy szezámmagos pogácsa: elmondhatjuk róla, hogy kerek, sárga színű, pogácsa illatú stb. Ezeket a jellegeket tulajdonságoknak hívjuk, melyek együttese adja a pogácsát. Az előző mondatból a *hívjuk* szóra szeretném felhívni a figyelmet: vagyis azt szeretném kiemelni, hogy bárhogy is jellemezzük a pogácsát, azt csak szavakkal tehetjük.

Egy tulajdonság megadásakor mindig jelen van egy reláció a jel, a jelzett és a fogalom között (pl. amikor azt mondom, hogy „ez a pogácsa sárga”, akkor egy tárgyat (a pogácsát, ami jelen esetben a jelzett) kötök össze egy jellel (ami jelen esetben a „sárga”, mint hangsor), ez a jel pedig referál egy fogalomra (a Sárgaságra, mint olyanra).

Felmerülhet a kérdés, hogy nem bonyolítom-e túl a dolgot, nem lehetne-e sokkal egyszerűbben is megválaszolni a problémát, s a fenti szemantikai okoskodást hanyagolni, mint felesleges szószaporítást? Véleményem szerint nem.

Ha ugyanis jobban belegondolunk, akkor be kell látnunk, hogy ezek a relációs viszonyok nem csak egy pogácsa esetében figyelhetők meg, hanem a mindennapi életben is folyamatosan ilyen relációkkal dolgozunk. Maga a Buddha sem tett másképp (nem is tehetett volna másképp), amikor kifejtette tanítását. Emlékezzünk a híres Négy Nemes Igazságra (*csatvári-árjasztján*):

„És ez a szenvedés nemes igazsága, szerzetesek: a születés is szenvedés, az öregség is szenvedés, [...] röviden: minden, ami a léthez köt, szenvedés.

És ez a szenvedés okának nemes igazsága, szerzetesek: az ok a Szomj [vágy], amely újjászületéshez vezet, élvezet és szenvedély kíséri, örömet talál különböző dolgokban. Ez [a szomj] a következő: gyönyörök szomja, lét szomja, birtok szomja.

És ez a szenvedés megszüntetésének nemes igazsága, szerzetesek: a szomjnak teljes vágytalanság révén történő megszüntetése, elvetése, feladása, elhagyása, elutasítása.

És ez a szenvedés megszüntetéséhez vezető út nemes igazsága, szerzetesek: ez a nemes nyolcágú ösvény, úgymint ez: helyes nézetek, helyes elhatározás, helyes beszéd, helyes viselkedés, helyes életmód, helyes törekvés, helyes gondolkodás, helyes elmélyedés.”⁴

Látható, hogy maga Sákjamuni pontosan úgy járt el, mint mi előbb a szezámmagos pogácsa kapcsán: relációba állított egy jelzettet egy jellel, azt pedig megfeleltette egy fogalomnak.

⁴ Buddha beszédei (ford. Vekerdi József) <http://mek.niif.hu/01900/01901/01901.htm#9>

Ez idáig nagyon szépen hangzik, azonban van ezzel egy hatalmas probléma: ugyanis mi nem arra vagyunk kíváncsiak, hogy milyen viszonyban áll egymással a jel és a jelzett, hanem önmagában lennének kíváncsiak a tárgyra⁵.

A mindennapi életben amikor beszélünk, hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy konkrét tárgyról beszélünk. Ez a mindennapiság, a megszokás számlájára írhatjuk: olyannyira megszokottá vált számunkra a beszéd, olyan gördülékenyen ejtjük egymás után a szavakat, olyan meghitt a viszony gondolat és nyelv között, hogy egész egyszerűen fel sem tűnik nekünk, hogy folyamatosan relációkat építünk a külvilág és a nyelvi jelek között. Mivel ezen relációkat gyorsan és rutinosan állítjuk fel, ezért hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy a kettő meg is egyezik egymással. Azonban ez nem így van.

Rögtön világossá válik, hogy mire gondolok: ha kiejtjük az a szót, hogy „hó” akkor hajlamosak vagyunk a szót azonosítani azzal a fehér, kristályos, víz alapú anyaggal ami télen esik (ha nem épp nem filozofálunk ...). Azonban ezt a fehér kristályos anyagot másképpen is lehet nevezni: egy angol azt mondáná, hogy snow, egy német Schneet mondana stb. Ekkor már kitűnik, hogy a jel és a tárgy nem azonos, sőt! ha valaki már tanult idegen nyelvet az pontosan tudja, hogy kezdetben mennyire nehéz a jelet és a fogalmat egymásnak megfeleltetni. Egészen addig ameddig precízen be nem gyakoroltuk a nyelvet addig nem fogunk folyékonyan beszélni: ugyanis folyamatosan arra kényszerülünk, hogy megfeleltessük egymásnak a nyelvi jeleket és a fogalmakat.

Ezen a ponton felmerülhet egy ellenvetés: rendben van, elfogadjuk, hogy hajlamosak vagyunk megfélekedni a nyelvhasználat közben, hogy a jel és a jelzett egymástól különböző dolgok, s csak tévesen mossuk egymásba őket, ami a megszokásból ered. Azonban biztos, hogy csak erről van szó? Elvégre azt tapasztaljuk, hogy a szavak mindig intencionálisak-, azaz irányulnak valamire. Vagyis a szavak és a tárgyak között mindig szigorú reláció van. A szó mindig irányul valamire, s ez az irányultság mindig szigorú. Ha kiejtem azt a hangsort, hogy „asztal”, akkor ez mindig egy négyszögletes, ember által készített tárgyra értem, amit írásra, étkezésre stb. használnak. Az asztal hangsor erre, és csak erre a tárgyra referál semmi másra. Máskülönben értelmetlen lenne szavakat gyártanunk, mert az egyes szavak hol erre, hol arra vonatkoznának. Tehát,- habár az egyes szavak valóban konvencionálisak- mivel szigorú megfeleltetés van kettejük között, így- ha nem is a jel és jelzett között- de a tárgy és annak ideája (fogalma) között szigorú megfeleltetést tudhatunk be. Vagyis habár eme hármas felosztásban a nyelvi jelek kétségtelenül konvencionálisak, mivel sem a tárgy sem maga a fogalom (ezalatt a nem nyelvi jelekkel megadott fogalmat értem; egyszerűen fogalmazva: a tárgy képzete) nem konvencionális, hanem abszolút, ezért azt kell mondanunk, hogy igenis megfeleltethetők egymásnak a gondolatok-szavak-tárgyak.

Jelölje F a fogalmat, S a szót, T a tárgyat, a \rightarrow jel jelölje a „ha...akkor” logikai műveletet, az & jel pedig a logikai konjunkciót! A fogalmak, szavak, tárgyak egymáshoz a következőképp viszonyulnak

1. $F \rightarrow S$

⁵ Azaz a kanti értelemben vett „Ding an sich” érdekelne minket. Lásd: Kant: *A tiszta ész kritikája*, Szeged, Ictus Kiadó, 1996, 82.-86.o.

2. $T \rightarrow S$

Konklúzió: $(F \rightarrow S) \ \& \ (T \rightarrow S)$, (Ez így igaz, mivel, ha két igaz premisszát logikai és-sel kapcsolunk össze, akkor biztosan igaz. Ez esetben a premisszák is biztosan igazak, mivel mi határoztuk meg, hogy mely fogalmakat mely jelek jelöljék.)

Összefoglalva: a fogalom és a tárgy kölcsönösen megfeleltethetők egymással.

A képzeletbeli opponensnek a következőket tudom válaszolni: ha mindez igaz, akkor ezek szerint léteznie kell a fogalomnak szó nélkül, illetve tárgynak szó nélkül. Azonban gondolat nem létezhet szó nélkül (a gondolat fogalmakból épül fel). Amikor gondolkodunk, akkor az megfeleltethető egyfajta néma beszédnek, vagyis szavak segítségével építjük fel a gondolatot. Véleményem szerint, gondolkodni nem lehet szavak nélkül. Ha azonban ez így van, akkor a fogalom és a szó nem választható el egymástól. Ha ez igaz, akkor az 1. premissza puszta tautológia ($A \rightarrow A$ – tekintve, hogy mindkét tag ugyanazt jelöli). Mivel ez egy tautológia, ezért a 2. premisszában lévő S tagot kicserélhetjük F-re. Azaz $T \rightarrow F$.

Úgy néz ki vesztésre állok képzeletbeli opponensemmel szemben: habár sikerült rámutatnom a gondolkodás és a szó elválaszthatatlanságára, s így az 1. premissza helytelenségére, viszont a második premisszában való behelyettesítés után mégiscsak úgy tűnik, hogy egy tárgy egyértelműen referál egy fogalomra. Az 1. premisszát már sikerült érvénytelenítenem. Az a kérdés, hogy vajon 2. módosított premisszáról (nevezzük 2.'-nek) is ki lehet-e mutatni, hogy helytelen?

Véleményem szerint a válasz igen. Ehhez azt kell meghatároznom, hogy mi is az a fogalom.

A fogalom tulajdonképpen nem más, mint egy definíció. Definiálás során veszünk egy definiendumot (legyen ez most pl. egy szezámmagos pogácsa), s a definienssel meghatározom (ez gyakorlatilag az adott dolog tulajdonságainak leírását jelenti. Jelen esetben a szezámmagos pogácsát olyan módon definiálhatjuk, hogy pl. kerek, sárga, pogácsa ízű stb.).

Tehát a fogalom nem más, mint a definíció, a definiálás pedig nem más, mint az adott tárgy tulajdonságainak felsorolása. Ha sikerül a tárgy minden egyes tulajdonságát felsorolni, akkor helyes fogalmam van, a 2.' premissza szerint pedig a tárgy referál a fogalomra, s ezzel ellenfelem győzött.

A kérdés tehát az, hogy fel tudjuk-e sorolni egy adott tárgy összes tulajdonságát?

Véleményem szerint ez lehetetlen. Ugyanis, egy tárgynak nem csupán belső (ún. intenzív) tulajdonsági vannak (intenzív tulajdonságok alatt azokat a tulajdonságokat értem, amik puszta analízissel kimutathatók, vagyis nem kell „kilépnünk” a tárgyból. Ilyen intenzív tulajdonságok pl. a hőmérséklet, szilárdság, halmazállapot stb.). Az egyszerűség kedvéért nem foglalkozom azzal, hogy egy tárgy összes intenzív tulajdonságát meg lehet-e adni (legalábbis elvben). Munkahipotézisként elfogadom, hogy a válasz igen⁶. Azonban egy tárgynak nem

⁶ Jelen írás keretein belül nem tudom részletezni, ugyanakkor szeretném jelezni, hogy véleményem szerint az intenzív tulajdonságok, mint olyanok nem léteznek, s így felsorolásuk is lehetetlen!

csak intenzív tulajdonságai vannak, hanem un. extenzív tulajdonságokkal is rendelkezik. Extenzív tulajdonságoknak azokat a tulajdonságokat nevezzük, amik csak relációkban adhatók meg (vagyis „ki kell lépnünk” a tárgyból) ilyen pl. a következő tulajdonság: a szezámmagos pogácsának az egy tulajdonsága, hogy kisebb mint én. A „kisebb mint...” egy extenzív tulajdonság. Viszont számtalan olyan dolog van, amitől kisebb eme pogácsa: elvben fel kéne tudnunk sorolni minden egyes térbeli relációt ahhoz, hogy pontosan le tudjuk definiálni.

Viszont, ha ez a magyarázat túlságosan is szörszálhasogatónak tűnne, akkor tudok másféleképpen is érvelni. Ugyanis nem csak térbeli relációk lehetnek extenzív tulajdonságok, hanem időbeliek is (gyakran ezek kombinálódnak: azaz, időben változtatják a helyüket a tárgyak). Ezek a tulajdonságok viszont fontos tulajdonságok. Képzeljük el a következő szituációt: tételezzük fel, hogy tegnap vettem két pogácsát. Az egyiket reggel, a másikat este. Délelőtt hazavittem az egyiket és leraktam az asztalra. A másik pogácsát este vettem, s beraktam a kredencbe. Késő éjszaka megkívántam egy pogácsát, de nem volt kedvem kimenni érte, ezért megkértem édesanyámat, hogy hozza be. Erre ő megkérdezte, hogy melyiket. Mire azt válaszoltam, hogy azt kérem amelyiket reggel vettem és az asztalon hagytam.

Ebből a példából jól látszik, hogy igenis fontos tulajdonságai a pogácsának az extenzív tulajdonságok: ezek segítségével mutattam rá az adott tárgyra. (Itt megjegyzem, hogy ezért sem volt szörszálhasogatás a fenti példám: ugyanis a helyzet dönti el, hogy mi a fontos tulajdonság és mi nem az. Azonban hangsúlyoznom kell azt is, hogy attól függetlenül léteznek mindeme tulajdonságok, hogy számunkra fontosak-e vagy sem: egy tökéletes definícióban minden egyes tulajdonságnak szerepelnie kellene, függetlenül attól, hogy az embernek hasznos-e ama tulajdonság.)

Még egy példát szeretnék hozni: mi emberek, amikor önmagunkról beszélünk, legkevésbé a fizikai paramétereink alapján jellemezzük magunkat. Sokkal inkább úgy határozzuk meg magunkat, hogy leírjuk miszerint a múltban itt és itt voltam, ilyen és ilyen emberekkel találkoztam, ezek ilyen és ilyen hatásokat tettek rám. Vagyis tér és időbeli változásainkról számolunk be (nyilvánvaló módon, hiszen ezek azok, amik azzá tesznek minket amilyenek vagyunk).

Ezekkel a példákkal azt akartam prezentálni, hogy lehetetlenség egy tárgy minden egyes tulajdonságát megadni: mind a tér, mind az idő végtelen osztható, emiatt pedig végtelen számú tulajdonságot kéne megadnom, hogy korrektül leírjak valamit (pl. feltehetjük, hogy azt, hogy több asztalunk van, s emiatt édesanyámnak azt is meg kellene mondanom, hogy melyik asztalra tettem ama pogácsát).

Összegezve az eddig elmondottakat: mivel sosem tudok precíz definíciót adni a tárgyra, így a fogalom sosem referálhat a tárgyra (legfeljebb csak közelítheti azt). Ebből kifolyólag úgy néz ki, hogy a 2.' premissza is megdőlt (Lennének még további érveim is ennek bizonyítására, de terjedelmi okokból ezeket nem részletezem).

Vagyis a szavak sosem írhatják le tökéletesen a valóságot, legföljebb csak közelíthetik azt. Ez azonban legfeljebb csak hétköznapi szinten elégíthet ki minket-, aki viszont olyan tanítás akarna kapni ami a Buddha és az összes pátriárka tanítását túlszárnyalja az bizony hoppon marad. Nincs ilyen tanítás a szavak szintjén, mert a szavak csak primitív eszközök. Maga Buddha is képtelen volt szavakkal átadni a tanítást: gondoljunk csak a *Tripitakában* található rengeteg beszédre! Mennyit kellett beszélnie, mennyit kellett tanítania, hogy valamilyen módon átadja a tanítást! Ez a rengeteg beszéd nem egyszerű szószátyárkodás: kísérlet volt arra, hogy kimondja a kimondhatatlant. Azonban a világ végtelen, így végtelen számú aspektusból kellett volna megközelítenie azt. Ezalatt nem azt értem, hogy a világ összes dolgáról ki kellett volna fejtenie az igazságot. Nem. De az emberi mikrokozmosz kapcsolatban áll a makrokozmoszsal, ami egy dinamikus változást eredményez: hatással vagyok a külvilágra, s az is hatással van rám. „Ez a szenvedés”- mondja a Sákjamuni, majd elkezd felsorolni a szenvedéseket. Azonban felsorolta az összeset? Korántsem. Mivel a szenvedés lényegében a mikrokozmosz és a makrokozmosz között fennálló viszonyból ered (amit a Szomj gerjeszt, de ez most mindegy), így a lehetőségek száma végtelen. Ha azt mondom, hogy „Nekem fájdalmam van” az mindig is az én fájdalmam lesz, és sohasem másé. És ezt most nem csak úgy értem, hogy a szubjektív lényemet érő fájdalmat soha nem élheti át más, mert nem képes az én bőrömbe bújni. Nem. Arra gondolok, hogy mivel mindenkinek más a múltja, vagyis másképpen egzisztált az időben, ezért mások a tapasztalatai, s mást-mást ért azon, amikor azt mondja, hogy neki fájdalma van. Szigorú értelemben egy ilyen mondat értelmetlen: képtelen vagyok kifejezni a fájdalmamat. Pusztán csak egy elnagyolt képet tudok adni arról az állapotról mikor azt mondom: „Nekem fájdalmam van”. Mindig mást fog jelenteni ez a mondat attól függően, hogy ki mondja. Ezzel pedig drasztikusan megnőtt eme látszólag oly’ egyszerű mondat mögöttes jelentése. De ez nem minden: az egyes személyeknél is változik eme mondat jelentése az idő múlásával: más-más időpillanatban mást és mást jelent ez a mondat: „Nekem fájdalmam van.”

Ennek okán viszont lehetetlenség pontosan meghatározni azt, hogy az egyes embereknél mit is jelent pontosan ez: szenvedés. Márpedig ez kulcsfontosságú lenne: ha nem ugyanazt érti mester és tanítvány szenvedés alatt, akkor értelmetlenné válik az együttműködésük. A tanítvány ugyan viselkedhet tisztelettudó módon, eljátszhatja azt, hogy érti amit a mester mond, azonban mindez teljességgel haszontalan lesz - ugyanis nem az a lényeg, hogy szolgálai módon végrehajtsuk a mester által mondottakat, hanem az, hogy megvilágosodjunk. Ha a tanítvány nem fogja fel, hogy mi a szenvedés, akkor a szenvedés ellen tett lépések sem lesznek hatékonyak-, mert a gyakorlatok nem az ő konkrét szubjektív szenvedésére lesznek szabva. Itt még egy fontos megjegyzést kell tennem: tekintettel arra, hogy szubjektív, önmagunkba zárt lények vagyunk, s a mester szavakkal kifejezett tanítása is csak esetlen eszköz, kísérlet arra, hogy behatoljon lényünkbe, ezért a gyakorlatok során a tanítványnak is aktív szerepet kell játszania: nem elég passzív módon végrehajtania az utasításokat. Mivel önmagunk bőrtönébe vagyunk bezárva, így szigorú értelemben a mester sem segíthet: pusztán instrukciókat adhat. Mindenkinek önmagának kell megvilágosodni. Magunkra vagyunk hagyatva. Végérvényesen.

Mindezt azért fontos hangsúlyozni, mert a tanítványnak rá kell jönnie: csak a saját maga által kialakított módszerrel ébredhet fel.

Sákjamuni különleges helyzetben volt: neki minden ember mesterének kellett lennie. Vagyis mindenkinek prédikálnia kellett, s mindig másképpen, attól függően, hogy kinek milyen volt a lelki alkata, és milyen értelmi képességekkel rendelkezett.

Vagyis ugyanazt a tanítást százféleképpen kellett kifejtenie. Melyik volt a valódi? - tehetnénk fel a kérdést. Egyik sem. Minden beszéd kísérlet volt arra, hogy kimondja a Tant. Azonban a szavak végesek és pontatlanok, a Tan viszont végtelen és tökéletes.

A végső tanítás kimondatlan maradt.

-Minden hiába hát?- tesszük fel rémulten a kérdést – Nincs tökéletes tanítás, csak dadogós szavak egymásutánja, melyek folyamatosan kísérletet tesznek a kimondhatatlan kimondására hasztalan?

Nos, talán mégis van remény: a szeszámragos pogácsa. A szeszámragos egyszerűen az, ami. Se a Tathágata tanítása, se az én okoskodásom nem kelhet versenyre a szeszámragos pogácsa abszolút tanításával! A szeszámragos pogácsa tényleg túlmutat a Buddha és a pátriárkák tanításán. A szeszámragos pogácsa nem jelképez semmit: egyszerűen önmaga. Egy darab tézta mindenféle ködös kinyilatkoztatások, talányos metaforák, ügyetlen megfogalmazások nélkül. Nem így áll a helyzet a Buddha tanával: számtalan, egymásnak sokszor ellentmondó, többértelmű tanítás ez, mely sokszor inkább csak félrevezeti az embert.

A valóság kimondhatatlan: csak az lesz képes érzékelni azt, aki némán, szavak nélkül figyeli a szeszámragos pogácsát: az nem vezeti félre, mert egyszerűen csak az ami. Aki képes felszámolni azt, hogy a szeszámragos pogácsáról állításokat fogalmazzon meg, az felszámolja az alany és a tárgy közötti kettősséget. Az ilyen ember valóban megértette a szeszámragos pogácsát: mert mindaddig, míg én és a pogácsa két különböző dolog vagyunk, addig folyamatosan ítélezem a pogácsa fölött. Megítélem, hogy kerek, szeszámragos, finom stb. ezek azonban nem abszolút ítéletek, pusztán csak a kettőnk kapcsolatából fakadó szubjektív vélekedések. Aki viszont megértette a pogácsát már nem állít semmit.

Végezetül szeretnék még ideilleszteni egy rövid idézetet. Az idézet Ludwig Wittgensteintől való, aki a 20. sz. egyik legkiemelkedőbb filozófusa volt. Wittgenstein logikával és nyelvfilozófiával foglalkozott. Korai főműve utolsó sorai ezek, mellyel önmaga munkáját kívánja gúnyosan kinevetni, hangsúlyozva, hogy valójában milyen keveset is ért el a logikával. Habár gondolkodói pályafutása távol állt a buddhizmustól, mégis azt hiszem, hogy megértett valamit a szeszámragos pogácsa tanításából.

„ [6.522] Kétségtelenül létezik a kimondhatatlan. Ez megmutatkozik, ez a misztikum.

[6.54] Az én kijelentéseim oly módon nyújtanak magyarázatot, hogy aki megért engem, végül felismeri azt, hogy értelmetlenek, ha már fellépvn rájuk túllépett rajtuk. (Úgyszólván el kell hajítania a létrát, miután felmászott rajta.)

Meg kell haladnia ezeket a tételeket, akkor látja helyesen a világot.

[7] Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.”⁷

o.O.o.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Hamar Imre: *A kínai buddhizmus története*, Budapest, ELTE Kelet-ázsiai Tanszék, 2004.

Kant, Immanuel: *A tiszta ész kritikája*, Szeged, Ictus Kiadó, 1996.

Kapujanincs átjáró. Ford. Miklós Pál, Budapest, Helikon Kiadó, 1987.

Wittgenstein, Ludwig: *Tractatus logico-philosophicus*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1963.

Internetes forrás:

Buddha beszédei(ford. Vekerdi József) <http://mek.niif.hu/01900/01901/01901.htm#9>

⁷ Ludwig Wittgenstein: *Tractatus logico-philosophicus*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1963, 177.o.